लु.वि.फे. नेपाल

"गरीब तथा पीडितका अधिकारको समर्थनको निम्ति"

खबरपत्रिका | www.lwfnepal.org | वर्ष २ | अंक १ | जनवरी–मार्च २००८

गोल्धाप शरणार्थी शिविरमा आगलागी

अस्तव्यस्तता बीच आशाको किरण

फेरि घरवार विहीन : अस्थायी शिविरमा भूटानी शरणार्थीहरु

वीणा खरेलबाट

गोल्धाप शरणर्थी शिविर, झापा, ३० फागुण २०६४: झुमा ढकाल पीरले विक्षिप्त देखिन्छिन् । बाउन्न वर्षीया भूटानी शरणार्थी यी महिला आफ्नो परिवारको साथ भूईंमा खाना खान टुक्रुक्क बसेकी थिइन् । यो घटना २०६४ साल फागुण १८ गतेको दिनको हो ।

उनी आफ्ना छिमेकीहरुले ढोकाको संघारबाट चिच्याएर "आगो ! आगो !" भनेको मात्र सम्झिन्छिन् ।

"म नराम्ररी चकित परें । मैले घिस्रिएर भएपनि झुपडी बाहिर जाने कोशिश गरे । तर सकिन । भूईंमा लडेछु । म केही समय त मूर्छित भएछु । मेरै घरबाट आगलागी भएपनि मैले आगो दखिन," भन्छिन् झुमा ।

होस् आएपछि मात्र थाहा पाइन् कि उनी झुपडीबाट टाढा पुगेकी रहिछन् । गोल्धाप शरणर्थी शिविरको एउटा कुनाको थुप्रै झुपडीहरु दनदनी बलिरहेका थिए । उनले मान्छेहरु हतार-हतार आगो निभाउन दौडेको देखिन् ।

उनले दुःख गरेर जोगाएर राखेको जेथा र नगद पनि डढ्यो । "यो भन्दा पनि पीडाको कुरो त के छ भने हामीलाई शरणार्थी समुदायले दोष लगाएको छ । हामीलाई उनीहरु अर्काको बस्तीमा आगो लगाउने अपराधी भन्छन् । हो, आगो हाम्रो घरमा पहिला लाग्यो तर मलाई थाहा छैन कसरी यस्तो भयो," उनी रुँदै भन्छिन् ।

झुमाको १७ सदस्यीय परिवारले आगलागी पछि शरण लिदै आएको घरबाट अलि पर शरणार्थीहरुको एउटा समूह आगलागी कै बारेमा छलफल र टिप्पणी गर्दै छन् । कोहीले अरु शरणार्थीहरुलाई औंला उठाएर दोष लगाउँदै छन् । अरुहरुले भने दुई हप्ता अगाडिको आगलागीको घटनामा कसले कसरी आगो निभ्याउने काम गरे भनेर कुरा गरिरहेका छन् ।

गोल्धाप शरणार्थी शिविरमा भएको भीषण आगलागीबाट हजारौं शरणार्थीहरु फेरि विस्थापित भए । कूल १,५१२ झुपडीहरु मध्ये १,२८४ पूरै डढेका छन् । घर डढेपछि शरणार्थीहरु अहिले अस्थायी पालमा सोही शिविरको हाताभित्रको छेउमा बस्दै आएका छन् ।

अचम्मको कुरा, त्यत्रो ठूलो आगलागीमा कोही पनि मरेनन् । प्रकाशमा आएका ७ जना घाइते शरणार्थीहरुको स्थिति पनि नराम्रो छैन ।

जीवन जोगियो !

"भाग्यवस् सबैको जीवन बच्यो । म खुशी छु । जीवन पहिलो पंक्तिमा आउँछ । बाँच्यौ भने त सम्पत्ति आर्जन गर्न त सकिहालिन्छ नि," भन्छन् खडानन्द ढकाल । झुमाको छिमेकी खडानन्दको झुपडी पनि आगोले खरानी बनायो । छिमेकीको उद्धार गर्ने क्रममा उनको हातपनि भाँचियो ।

आगलागीको घटना करीब साँझ ६ बजे भएको थियो । "यदि यो घटना अलिक साँझमा वा राति भएको भए मान्छेले ज्यान पनि गुमाउन सक्थे," भन्छन् भवनाथ पौडेल । उनले आगलागीबारे तालिम शिविरमा पहिले नै लिएका थिए ।

"लोभले ज्यान लिन्छ ।" अधिकांश शरणार्थीहरुले आगजनी हुँदा बुद्धि पुऱ्याए र संयमितता अपनाए । उनीहरुले बलिरहेको झुपडीबाट सामान निकालेर अनावश्यक रुपमा आफ्नो जीऊज्यान जोखिममा पार्न चाहेनन् । यो एक कारण हो जसले गर्दा थोरै मात्र घाइते भए र सबैको ज्यान बच्यो, भन्छन् तुलाराम लामिछाने, गोल्धाप शिविरको सेक्टर प्रतिनिधि ।

यसै गरी सावित्रा सुवेदी, शिविरकी लैंगिक विषयकी श्रोत व्यक्ति, लु.वि.फे. नेपालका प्रतिनिधिहरुलाई भन्छिन् कसरी शरणार्थी र प्रहरीहरुले बहादुरीका साथ आगो निभाउने कोशिश गरे र कसरी पीडितहरुको उद्धार गरे ।

"उनीहरुको काम गर्ने शैली र संयोजनको खुबीलाई हेर्दा हामी के भन्न सक्छौ भने यी युवाहरुलाई केही हदसम्म भएपनि आगोसँग लड्ने जुक्ति र उपायबारे ज्ञान छ । अस्तिको प्रकोप भयकंरको थियो । तर उनीहरुले आफ्नो बल र क्षमता देखाए," उनी भन्छिन् ।

बाँच्ने व्यक्तिहरु भन्छन् नजिकै पानी ट्याङ्की भएको धेरै राम्रो भयो । तालिम प्राप्त नगरेका शरणार्थीहरुले बलिरहेको झुपडी भत्काउने कोशिश गरे । तालिम प्राप्त अरु शरणार्थीहरु छिट्टो-छिट्टो पानी ल्याउन हिंडे । अरुले केराको पातले छोपी आगो निभाउन थाले । महिला र केटीहरु पनि जर्कीनका जर्कीन पानी ओसार्दै थिए । यसरी शरणार्थीहरु त्यो दुःखद मानवीय संकटमा कसले कसरी समस्या समाधान गर्न खोजे भन्ने कुरा दोहोऱ्याउँछन् ।

खरानीमा परिणत आफ्नो झुपडीतिर औंला देखाउँदै झुमाको २७ वर्षको छोरो यादव ढकाल भन्छन्, "अझ बढी आगोसँग लड्न सक्ने र आगलागीबाट कसरी जोगिने भन्ने तालिम र कार्यक्रमहरु शिविरभित्र आयोजना गर्नुपर्छ ।" (बाँकी पृष्ठ ४ मा)

अधिकार वृत्तनाटक

२०६४ साल फागुण ७ गते मानव अधिकारहरुको विश्वव्यापी घोषणाको विषयमा आधारित वृत्तनाटक काठमाडौंमा सर्वप्रथम २५० जना मानव अधिकारकर्मीहरु, कुटनीतिक प्रतिनिधिहरु र अन्य महानुभावहरुले हेरे । यसै दिन यो नाटक सार्वजनिक गरिएको थियो ।

"अधिकारको अभ्युदय" नामक ३५ मिनेटको उक्त वृत्तनाटक नेपाली मानव अधिकारको फाँटमा नयाँ किसिमको कोसेली हो । "अन्तर्राष्ट्रिय तहमा कुरा गर्दा पनि विश्वव्यापी मानव अधिकार-हरुको घोषणालाई केही विद्युतीय साधनहरु मार्फत मूर्तता दिएका वृत्तचित्रहरु भएपनि यस किसिमको वृत्तनाटक मेरो विचारमा अझ बनेको छैन । यो वृत्तनाटक नै पहिलो हो," भन्छन् यदुलाल श्रेष्ठ, लु.वि.फे. नेपालको मानवअधिकार र पैरवी संयोजक ।

लु.वि.फे. नेपाल ईनह्यूरेड इन्टरनेशनल (INHURED International) र पप्यूलेशेन वाच् (Population Watch) संस्थाहरुको साझा पहलमा निर्मित उक्त नेपाली भाषामा तयार परिएको वृत्तनाटकमा अंग्रेजी उल्थापनि दिइएको छ । उक्त वृत्तनाटक विश्वव्यापी मानव अधिकारको घोषणाको ६० औं वार्षिकोत्सवको अवसर पारेर तयार गरिएको हो ।

नेपालस्थित मानव अधिकारको उच्च आयुक्तको कार्यलय प्रतिनिधि रिचार्ड बेनेटले निर्माताहरुलाई वृत्तनाटक निर्माण गरेकोमा बधाई र धन्यवाद ज्ञापन गर्नु भयो । मानव अधिकारको बारेमा जनचेतना जगाउन उक्त वृत्तनाटक एक अमूल्य सामाग्री हुने कुरा उहाँले औंल्याउनु भयो ।

लु.वि.फे. नेपालका प्रतिनिधि मार्सेलिन पी. रोजारियोले दर्शकहरुलाई आफ्ना सुझावहरु र टिप्पणीहरु पठाएर उक्त सामाग्रीको स्तर बढाउन अनुरोध गर्नुभयो ।

"हामीले यसलाई [वृत्तनाटक] मानव अधिकार सम्बन्धी सूचना, शिक्षा र संचारको महत्त्वपूर्ण सामाग्री मानेका छौं । हामीले यसलाई अधिकारवालाहरु र कर्तव्यपालकहरुको ठूलो समुदायमा–स्थानीय स्तरदेखि राष्ट्रिय स्तरसम्म–देखाउने योजना गरेका छौं," उहाँले भन्नुभयो ।

पैरवी सामाग्री

लु.वि.फे. नेपालले अधिकारवालाहरु र अधिकारवादीहरुको आवाज बुलन्दपार्ने उद्देश्यले दुईवटा किताबहरु प्रकाशित गरेको छ । एउटा किताबमा "ठूला ६ वटा सन्धिहरु" (CAT, CEDAW, ICCPR आदि) को संगालोको अनुवाद समावेश गरिएको छ । अर्को नयाँ प्रकाशन "शरणार्थी सरोकार" मा अदालतका निर्णयहरु, शरणार्थी महासन्धिहरु र शरणार्थीको विषयगत विकास जस्ता कुराहरुलाई ठाउँ दिइएको छ । अदालतका निर्णयहरुलाई समावेश गरिएको कारण यो किताब अरु शरणार्थी सम्बन्धी प्रकाशनहरु भन्दा भिन्न छ । उक्त किताबहरु नेपाल बार एसोसियशन, कानून क्याम्पस, काठमाडौं स्कूल अफ ल, मानव अधिकार कार्यकर्ताहरु र साझेदार संस्थाहरुलाई दिइने छ ।

साहारा नेपालसँगको संयोजकत्वमा लु.वि.फे. नेपालले संविधान सभा सम्बन्धी शिक्षा जनतालाई दिन पोष्टरहरु प्रकाशन गरी लक्षित समूहमा वितरण गऱ्यो ।

लु.वि.फे. डेस्क

आर्थिक स्रोत

यस संस्थाको वार्षिक आय सन् २००७ मा साढे रु. ३६ करोड जति पगेको थियो । सन् २००६मा करीब साढे रु. २८ करोडको आम्दानी देखिएको थियो । यो आर्थिक वृद्धिको श्रेय ए. सी. टी. आकस्मिक कोष (ACT Emergency Fund) मार्फत प्राप्त रु. तीन करोड बीस लाखलाई जान्छ । सो रकम बाढीबाट प्रभावित दक्षिण नेपालका बासिन्दालाई राहत र सहयोग पुऱ्याउने कार्यमा खर्च गरियो । यसै गरी झापा र मोरङ जिल्लाहरुमा यस संस्थाद्वारा संचालित भूटानी शरणार्थी परियोजनालाई प्राप्त थप तीन करोड २० लाखको रकमले पनि आयलाई बढाउन मद्धत पुऱ्यायो ।

संस्थाको मूल कार्यक्रमको रुपमा चिनिने नेपाल विकास कार्यक्रमलाई धेरै दातृ संस्थाहरुले सहयोग पुऱ्याउँदै आएका छन् । सन् २००७ मा यस कार्यक्रमको कूल खर्च छ करोड ४० लाख रहेको थियो ।

अस्ट्रेलियन लुथरन वर्ल्ड सर्भिस, ड्यान चर्च एड (डीसीए), इभ्यान्जलिकल लुथरन चर्च अफ अमेरिका (इएलसीए), फीन चर्च एड (एफसीए), नर्वेजीयन चर्च एड (एनसीए) र इन्टरचर्च अर्गनिजेशन फर डिभेलोप्मेन्ट (आईसीसीओ) सन् २००७ मा मुख्य श्रोत साझेदार संस्थाहरु थिए । अहिलेको आईसीसीओको सहमती २००८ मा सकिन्छ । यस पछिको सहयोगको बारेमा छलफल गर्न बाँकी छ ।

पहिले जस्तै एनसीएले मानव बेचबिखन विरुद्ध सहित क्रियाकलापमुखी कार्यक्रमलाई थप रकम जुटायो । एफसीएले पनि कर्मचारीको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने हेतुले आर्थिक योगदान पुर्यायो । यस किसिमको क्रियाकलाप दाताको परिप्रेक्षबाट नयाँ खालको थियो । यूएनएचसीआर (UNHCR) र डब्लुएफपीले (WFP) शरणार्थी परियोजनाहरुलाई आर्थिक श्रोत प्रदान गर्यो । सबभन्दा ठूलो दातृ संस्था, यूएनएचसीआरले रु. १४ करोड ७२ लाख भूटानी शरणार्थी र नेपालका नयाँ अगन्तुक तिब्वतीहरु सम्बन्धी परियोजनाहरु संचालन गर्न लु.वि.फे. नेपाललाई प्रदान गर्यो । तिब्बती परियोजनाले यूएनएचसीआर र अरु स्रोतहरुबाट प्राप्त सहयोग रकम करीब एक करोड एकाउन्न लाख रुपैयाँ हुन आउँछ ।

डीपएको (DipECHO) र यूरोपेली संघको सहयोगमा संचालित दुईवटा परियोजनाहरु सन् २००७ मा पूरा भए । यूरोपेली संघ र डीसीएद्वारा सहयोग प्राप्त दलित सशक्तीकरण कार्यक्रम पश्चिम र मध्य नेपालमा संचालन भइरहेका छन् ।

फोटोभ्वाईसले (Photo Voice) आर्थिक र प्राविधिक सहयोग युवा शरणार्थी कार्यक्रमलाई पुर्यायो । यस दातृ संस्थाले भूटानी शरणार्थी शिविरहरुमा फोटो खिच्ने तालिम पनि दियो । फोटो प्रशोधन केन्द्र पनि यसले एउटा शिविरमा स्थापना गरेको छ । जे.एस. फाउन्डेशन जापानले सूर्यको किरणबाट बल्ने बत्तीहरु शिविर भित्रका बाटोहरुमा लु.वि.फे. नेपालको सहयोगमा जडान गरिदिएको छ ।

हाल सहयोग गर्दै आएका स्रोत साझेदारहरुले लु.वि.फे. नेपालको परियोजना संचालन गर्ने राष्ट्रिय योजनालाई आधार वनाएर सहयोग प्रदान गर्ने संकेत दिएका छन् ।

अरु थप दातृ साझेदारहरुसँग संभावित सहकार्यको पनि अन्वेषण सन् २००७ मा गरिएको थियो । यो कार्य जारी छ । यसै सन्दर्भमा संस्थाभित्र स्रोत परिचालन समिति गठन गरियो ।

लु.वि.फे. नेपालको प्रतिनिधि र उच्चस्तरीय कर्मचारीहरु यस समितिमा छन् । नियमित रुपमा बस्ने छलफल कार्यक्रममा समितिका सदस्यहरुले स्रोतको अधिकतम उपयोग र वृद्धि जस्ता विषयलाई उठाउँछन् र कार्यसूची तयार पार्ने गरेका छन् ।

दलितहरु क्रमिक रुपमा सशक्त भइरहेका छन्

दलित सशक्तीकरण कार्यक्रमले दलितहको गरीबी र असमावेशी स्थितिको मूल कारणलाई सम्बोधन गर्ने जमर्को गरेको छ । व्याप्त गरीबी र असमावेशी, उनीहरुको श्रोत/साधनमा कतिको पहुँच छ, सूचना र सहभागिता पनि कुन हदसम्म छ भन्ने कुरामा झल्किएको छ ।

सन् २००६ को शुरुवातदेखि यो कार्यक्रम पाँचवटा जिल्लाहरुमा (अछाम, डोटी, कैलाली,बाँके र ललितपुर) तीनवटा स्थापित राष्ट्रिय दलित गैरसरकारी संस्थाहरुको साझेदारमा कार्यन्वयन भइरहेको छ । दलित कल्याण संघ, नेपाल राष्ट्रिय दलित समाज कल्याण संघ र महिला दलित संघ यसका साझेदार संस्थाहरु हुन् ।

यो कार्यक्रमको लक्ष्य करीब ५३,००० दलित सहभागीहरुको (६०% महिला) जीवन स्तर र सामाजिक मान्यतामा सुधार ल्याउनु रहेको छ ।

बुँदागत रुपमा:

- उपयुक्त आर्थिक गतिविधिमा उनीहरुलाई घरायसी सामूहिक तहमा सहभागी गराएर ।
- दलित गै.स.स. र स्थानीय तहका समूहरुलाई उनीहरुको संगठन र विकास कार्यक्रमको व्यवस्थापन गर्न सक्षम बनाउने ।
- दलितहरुको चेतना र आत्मसम्मान बढाउने; अर्थपूर्ण सामाजिक कार्य तथा साक्षरताबाट र बृहत् समुदायको पनि दलितहरु प्रतिको धारणामा सुधार ल्याउने ।
- दलितहरु र गैर-दलितहरु माझ प्रभावकारी जनचेतना ल्याउने; राज्यव्यवस्थापन प्रक्रियामा दलित संस्थाहरुको प्रभाव पार्न सक्ने क्षमताको अभिवृद्धि गर्ने ।

मानिसहरु आफ्ना अधिकारको बारेमा बढी सचेत भएको खण्डमा उनीहरुको स्रोतमा पहुँच र नियन्त्रण पनि बढ्छ । सन् २००७ मा उनीहरुको गाउँ विकास समितिमा (गा.वि.स.) उल्लेख्य रुपमा स्रोत र साधनमा पहुँच बृद्धि भएको पाइयो । कर्मचारी-वोर्ड सदस्यहरु, सहजकर्ताहरु र समुदायमा गरिने अधिकारमा आधारित पद्धतिको गहिरो मनन अधिकार प्राप्तिको लागि चाहिने मूलभूत तत्वको रुपमा लिन सकिन्छ । स्थानीय तहमा आफ्नै पहलमा गठन भएका दबाब समूहहरु हिंसा र भेदभावका घटनाहरुको निगरानी राख्ने बलियो निकाय बन्न सक्छ । यिनै हुन् यस कार्यक्रमले सन् २००७ मा सिकेका मूख्य पाठहरु ।

२००७ का मुख्य गतिविधिहरु:

- ५०२ समूहहरु, ९,४०३ सदस्यहरु सहित (७,७०१ दलित, ७,९९२ महिना), नियमित बचत तथा ऋण कार्यक्रममा सहभागी भइरहेका छन् ।
- ११० सामाजिक साक्षरता कक्षाहरु संचालन भयो ।
- ७४ वटा व्यापार/उद्योग साक्षरता विषयक कक्षाहरु सामुदायिक तहमा संचालन भए ।
- ६,४५७ व्यक्तिहरुले ९६ वटा साना सिंचाइ तथा पानी आपूर्ति योजनाहरुबाट लाभान्वित भए ।
- १२१ वटा तालिम कार्यक्रमहरु साझेदार कर्मचारी, स्थानीय सहजकर्ताहरु र समूह सदस्यहरुका लागि आयोजना गरियो । संविघान सभा, लैंगिक र सशक्तीकरण, पैरवी सीप, सामूहिक क्षमतावृद्धि र सामाजिक लेखा परीक्षण जस्ता विषयहरु तालिमले समेटेका थियो ।
- विभिन्न किसिमका कृषि सामाग्रीहरु जस्तै खसी/बाखा र बीउ ४८४ घरधुरीहरुलाई वितरण गरियो ।
- जीविकोपार्जन सीप विकास सम्बन्धी ६९ वटा तालिम कार्यक्रमहरु संचालन गरियो । (जस्तैः काठको काम, सिलाइ, तरकारी खेती र पशुपालन)
- ८७ चेतना अभियानहरु भेदभाव विरुद्ध र लैंगिक हिंसालाई लक्षित गर्दै संचालन गरियो । (जस्तैः सडक नाटक, सांस्कृतिक प्रदर्शन, लोकगीत प्रतिस्पर्धा आदि)

दलित बाबु र छोरी आफ्नो सानो पसलभित्र

समाचार संक्षेप

अनुगमन प्रणाली

संस्थाका वरिष्ठ कर्मचारीहरुलाई अनुगमन प्रणालीबारे चर्चा र छलफल गराउने क्रममा काठमाडौंमा दुई दिने कार्यशाला गोष्ठी २०६४ चैत ६ गते आयोजना गरियो ।

स्वीस् परामर्शदाता डा. एल्डो बेनिनीले १६ जना कर्मचारीहरु सहभागी भएका उक्त कार्यशाला गोष्ठीको संचालन गर्नुभएको थियो । कार्यशाला गोष्ठीको मुख्य उद्धेश्य प्रचलनमा रहेको संस्थाको अनुगमन प्रणाली र साझेदारहरुको र संस्थाको नयाँ राष्ट्रिय रणनीतिले जन्माएका अपेक्षाहरुको निदान गर्नु थियो ।

कार्यशाला गोष्ठीले भविष्यमा निर्माण गरिने नयाँ अनुगमन प्रणालीका सम्बन्धित तत्वहरु र तिनीहरुका सम्बन्धहरु औंल्याउनुका साथै लु.वि.फे.का आवश्यकताहरु, साझेदारहरुको लक्ष्य र आन्तरिक क्षमताको बारेमा समीक्षा गर्यो ।

गोष्ठीको पहिलो दिन सुधारिएको अनुगमन प्रणालीको लागि आवश्यक पक्षहरु र त्यसको उद्धेश्य र दृष्टिकोण तयार पार्ने काम भयो । दोस्रो दिन अवलोकन र विचारविमर्श गरी कसरी कम गर्ने र सन् २००८ मा ल्याइने सुधारिएको प्रणालीको मुख्य तत्वहरुलाई औंल्यायो ।

यसै सम्दर्भमा एउटा छुट्टै साढे तीन दिनको ११ जाना कार्यक्रम र संचार प्रविधिका अधिकृतहरु सम्मिलित तालिम संचालन २०६४ साल चैत १० गतेदेखि गरियो । तथ्याङ्क व्यवस्थापन र विश्लेषण विषयक उक्त तालिम कार्यक्रमका प्रशिक्षक डा. बेनिनी हुनुहुन्थ्यो । कर्मचारीहरुले तथ्याङ्क व्यवस्थापन गर्ने तरिकाहरु र विश्लेषणका साधानहरुबारे ज्ञान हासिल गरे ।

सहमतीमा हस्ताक्षर

लु.वि.फे. नेपाल तथा समाज कल्याण परिषद्का प्रतिनिधिहरुले पाँचवर्षको लागि साधारण सहमतीपत्रमा हस्ताक्षर गरे । उक्त सहमती २०६४ साल पौष १७ गतेदेखि लागू हुने गरी भएको थियो । तीनवटा परियोजना सहमतीहरु भने बैशाख/जेठ महिना भित्र हुने आशा गरिएको छ ।

लु.वि.फे. नेपालले जेनेभास्थित लुथरन विश्व फेडेरेशन/विश्व सेवा विभाग र नेपालस्थित समाज कल्याण परिषद्ले अनुमोदन गरेका कार्यक्रमहरु र परियोजनाहरु संचालन गर्छ ।

सन् २००७ मा लु.वि.फे. नेपालले ४९ वटा कार्यक्रम-परियोजनाहरु ३८ वटा साझेदार संघसंस्थाहरुसँग मिलेर कार्यन्वयन गर्यो । मुलुकका १३ वटा जिल्लाहरु गरी पश्चिम क्षेत्र बाहेक सबै विकास क्षेत्रहरुमा लु.वि.फे. नेपालका ठूला र साना कार्यक्रमहरु पुगेका छन् ।

पारिवारिक वनभोज

एकै छिन विश्राम लियौं है । हाम्रा सहकर्मीहरुका बच्चा-बच्चीहरु रमाइलो मान्दै खेलिरहेका छन् भने अभिभावकहरु उनीहरुलाई हेर्दै छन् ।

लु.वि.फे. नेपालका कर्मचारीहरु आफ्ना परिवारहरुसँग २०६४ साल माघ १९ गते थानकोटमा आयोजित वनभोजमा सरिक भए ।

कर्मचारी पुनर्संचना

संस्थाको नयाँ ६ वर्षीय राष्ट्रिय रणनीति (सन् २००८-२०१३) कार्यन्वयन गर्ने सिलसिलामा लु.वि.फे. नेपालले कर्मचारीको पुर्नसंरचना गरेको छ ।

नयाँ संस्थागत कर्मचारी तालिकामा जिल्ला सल्लाहाकारहरु, विषयगत संयोजकहरु र अधिकृतहरु, सूचना प्रणाली व्यवस्थापन अधिकृत र आन्तरिक लेखा व्यवस्थापक जस्ता पदहरु सम्मिलित छन् ।

सन् २००८ को शुरुदेखि लु.वि.फे. नेपालले मध्यस्थ गैर-सरकारी संस्थाहरुसँग घट्दो साझेदारी र समुदायमा आधारित संस्थाहरु र उनीहरुका महासंघहरुसँग बढ्दो सहकार्य गरी नयाँ कार्यक्रमहरु चलाउने विधि अपनाएको छ ।

मानव बेचबिखन

मानव बेचबिखनका मुद्धाहरुलाई सम्बोधन गर्नुपर्ने गम्भीर आवश्यकता लु.वि.फे. नेपालले ठानेको छ ।

मध्य नेपालमा लु.वि.फे. नेपालले सानो स्तरमा भएपनि मानव बेचबिखन विरुद्धको कार्यक्रम ल्याएको छ । यसलाई सन् २००८ मा विस्तृत पार्ने योजना छ ।

सन् २००७ मा साझेदार संस्थाको सहयोगमा सुरक्षित स्थानान्तरण सम्बन्धी सूचना ईकाई रामेछाप जिल्लामा खोलियो । यस सूचना प्रवाह कार्यक्रमले चारवटा गा.वि.स. हरु समेटेको छ । नर्वेजीयन चर्च एडको रु. २१,१२,०००को आर्थिक अनुदानको कारण अर्को एउटा गा.वि.स. थपिने भएको छ । साथी शिक्षाद्धारा लक्षित समूहहरुमा चेतना फैलाउने काम भइरहेको छ ।

सीबीओः समुदायमा आधारित संस्था
सीबीएनजीओः समुदायमा आधारित गैरसरकारी संस्था
सीबीएनजीओएफः सीबीएनजीओको महसंघ
गैससः गैरसरकारी संस्था

कार्यक्षेत्रहरु र साझेदारहरु

क्र.सं.	लिल्ला	गैसस/सीबीएनजीओ/सीबीएनजीओएफ	समूह सदस्यहरु/सीबीओ/मूल समिति
१	डोटी	उपेक्षित समुदाय सशक्तीकरण तथा विकास मञ्च	समूह सदस्यहरुः ४,७८३ नयाँ समाज निर्माण संस्था; समाज सेवा केन्द्र; जागृती समाज संस्था; बसुधरा गाउँ विकास समिति; खप्तड उपेक्षित जनसेवा संघ; सगरमाथा विकास केन्द्र; जनउत्थान सेवा संघ, प्रगतिशील समाज; समुदायिक जनउत्थान समिति; ग्रामीण जनसरोकार संस्था
२	डडेलधुरा, डोटी, कञ्चनपुर, दार्चुला, बैतडी, बझाङ्ग, बाजुरा	राष्ट्रिय हलिय मुक्ति समाज	समूह सदस्यहरुः १,१०७ जिल्ला हलिया मुक्ति समाज (७)
३	कैलाली	सीबीओ विकास केन्द्र	समूह सदस्यहरुः ३,१७८ सशक्तीकरण मूल समिति; स्वयं जागृती समाज; पीडित मुक्ति समाज; समाज सेवा समिति; एकता समाज सेवा
		कमैया प्रथा उन्मूलन समाज	समूह सदस्यहरुः २,५०८ मुक्त कमैया मूल समिति (१०); कृष्ण मूल समिति; ज्योति मूल समिति
		दीगो विकास समाज	समूह सदस्यहरुः २,७५० चेतनशील समाज; जनउत्थान समाज; गरीब उत्थान समाज; प्रगतिशील समाज; धनसिंहपुर एकता समाज
४	बाँके	त्रिवेणी विकास समाज	समूह सदस्यहरुः १,६९२ नमूना सामुदायिक मूल समिति; संगम विकास मूल समिति; अन्नपूर्ण सामूहिक मूल समिति
		जनएकता समाज	समूह सदस्यहरुः १,१०५ कञ्चनजंगा मूल समिति; जनकल्याण मूल समिति
		जनजागरण समाज	समूह सदस्यहरुः २,४३० समाज विकास मूल समिति; सृष्टि मूल समिति; जनशक्ति मूल समिति; जनविकास मूल समिति; सृजना मूल समिति; जनहित मूल समिति
५	ललितपुर	स्टेप नेपाल	समूह सदस्यहरुः ७५० साथी सूचना केन्द्र (२); किशोरी सूचना तथा परामर्श केन्द्र (१); लुबु युवा (साथी) सूचना केन्द्र (१)
		वतावरण तथा कृषि नीति अनुसन्धान, प्रसार एवम् विकास केन्द्र	समूह सदस्यहरुः ५०७
६	रामेछाप	विकास आयोजना सेवा केन्द्र, नेपाल	समूह सदस्यहरुः १,७३०
७	मोरङ्ग	जनविकासकालागि छहारी मिलन केन्द्र ग्रामीण सामुदायिक विकास केन्द्र सामाजिक सचेतना विकास समूह	समूह सदस्यहरुः १,२९० समूह सदस्यहरुः ९३५ साथी शिक्षकहरुः १,०२७
८	झापा	सामाजिक न्यायका लागि एकीकृत समूह सामाजिक विकास परिचालन केन्द्र सामाजिक विकासकालागि एकीकृत समूह साहारा नेपाल सामाजिक सचेतना विकास केन्द्र	समूह सदस्यहरुः ६०३ समूह सदस्यहरुः १,१४१ समूह सदस्यहरुः १,१२२ समूह सदस्यहरुः १,१२२ साथी शिक्षकहरुः २,०७०

सामुदायिक आवाज

सन्थाल महिलाले बाटो देखाइन्

बसन्त कार्कीबाट

उनी १५ वर्षकी हुँदा उनले आफ्नो आमाबाबुको इच्छा विरुद्ध प्रेम विवाह गरिन् । सीमान्तीकृत सन्थाल जातिको परिवारमा जन्मेपनि उनी सानैदेखि निडर स्वाभावकी थिइन् ।

उनको नाम सोनु मुर्मु हो । यी ३४ वर्षीया महिलाका दुई सन्तानहरु छन् ।

विवाहपछिका दिनहरु त्यत्ति सुखी र सहज भएनन् । उनको सम्बन्ध कुनै दीगो जीविकोपार्जनको श्रोत नभएको १० सदस्यीय परिवारसँग गाँसियो । सोनुले पनि कडा दैनिक ज्यालादारी मजदुरी गर्नुपर्‍यो ।

सोना (दायाँ) आफ्नो छोरीसँग

विविध कठिनाइहरुका बाबजुदपनि उनले आफ्नो हौसला गुमाइनन् । उनकै प्रोहोत्सानबाट श्रीमान्ले थोरै आयबाट भएपनि पैसा बचत गर्ने बानी बसाले । यसैबाट सोनुलेपनि स्थानीय बचत समूहमा सहभागी हुन सकिन् ।

आज उनी २० सदस्यहरु रहेका एक समूहकी अगुवा तरकारी उत्पादकको रुपमा चिनिन्छिन् । तरकारी बेचेर उनले करीब रु. ६०,००० वार्षिक आम्दानी गर्छिन् । अहिले उनी घरकी गौरवशाली एक मात्र अन्नदाता बनेकी छिन् । उनको श्रीमान्ले चालक पेशा छोडेर तरकारी खेतीमा उनलाई सघाउन थालेका छन् । तरकारी खेतीबाट नै उनको घर चलेको छ । उनका दुवै बच्चाहरु पाठशाला जान्छन् ।

हालसालै उनले एउटा गाई किनिन् र घरको छतमा जस्तापाता राखिन् । उनी छवटा समूहरुको सदस्य छिन् । यी समूहहरु मार्फत उनले प्रति महिना रु.४०० जम्मा गर्छिन् । उनको जीवनशैलीको रुपान्तरण रातारात भएको थिएन । उनको अथक परिश्रम र आफै केही गर्छु भन्ने दृढताबाट यो संभव भएको हो ।

लु.वि.फे. नेपालले झापामा संचालित जनजाति समुदाय सशक्तीकरण परियोजनाबाट उनलाई प्रदान गरेको जमीनले उनलाई राम्रै सहयोग पुर्‍यायो ।

यस परियोजना अन्तर्गत गठन गरिएको समूहको दुई वर्षअघि सदस्य बनेपछि उनले पैसा बचत गर्न थालिन् । क्रमिकरुपमा उनी अर्को कृषि समूहमा सहभागी भइन् र विभिन्न किसिमको तालिम प्राप्त गरिन् । तर उनीसँग तरकारी खेती गर्न कुनै जग्गा थिएन । माथि उल्लेखित परियोजनाबाट समूहले सानो जग्गा लीजमा लिएर तरकारी खेती गर्ने सहयोग पायो ।

"तर काम गाह्रो थियो । हामीलाई त्यो जग्गा खेतीयोग्य बनाउन दुई महिना लाग्यो । तरकारी खेतीबाट जीवन स्तर माथि उठन सक्छ भन्ने कुरामा म त्यत्ति आशावादी थिइन," भन्छिन् सोनु बिगतलाई सम्झिँदै । उनले ०.०९ बिघा जति जग्गा प्राप्त गरेकी थिइन् । दोस्रो पटकको खेतीबाट उनले सामाग्री बेच्न थालिन् र राम्रो अम्दानी पनि हात पारिन् ।

"समूहमा आवद्ध हुनु अघि म कुवाको भ्यागुता जस्तै थिएँ । मलाई बाहिरी दुनियाँबारे थाहा थिएन । अब मैले परिवार पाल्न श्रीमान्मा आश्रित हुनु पर्दैन," उनी भन्छिन् ।

सफलताले उनको हात बाँधेको छैन । उनको योजना जीविकोपार्जनका विकल्पहरुलाई बढाउनु छ । दुईटा गोरुहरु किनेर खेतीलाई सहज पार्नु छ । गहुँ खेती पनि सामूहिक खेतीबाट गर्ने उनको इच्छा छ । अरु जग्गा ब्याज मराउनीबाट लिएर तरकारी खेतीलाई विस्तृत पार्न उनी चाहन्छिन् । (ब्याज मराउनी एउटा स्थानीय व्यवस्था हो जस अन्तर्गत केही पैसा जग्गा धनीलाई निश्चित अवधिसम्मको लागि दिइन्छ र जग्गा धनीले उक्त व्यक्तिलाई जग्गा उपभोग गर्ने अधिकार दिन्छ । जग्गाबाट हुने उत्पादनलाई ऋणको ब्याजको रुपमा लिइन्छ ।)

व्यस्त जीवनबाट पनि उनले सामाजिक कार्यको लागि केही समय छुट्टाएकी छिन् । उनी आफ्नो समुदायका सदस्यहरुलाई परम्परागत कुरीति, स्वास्थ्य तथा सरसफाई, एचआईभी र प्रजनन स्वास्थ्य जस्ता विषयहरुबारे चेतना फैलाउँछिन् । सम्भवत: उनी पहिलो सन्थाल महिला हुन् जो स्थानीय विद्यालय व्यवस्थापन समितिको सदस्य छिन् ।

"हामी सबैले सामाजिक रुपान्तरणको लागि काम गर्नु पर्छ," उनी भन्छिन्, "कोही पनि आएर हामीलाई अधिकार दिँदैनन् । हामी हाम्रा अधिकारहरु माग्न आफै तम्सनुपर्छ ।"

(लेखक पूर्वी क्षेत्र केन्द्र, लु.वि.फे. नेपालको प्रबन्धक हुन् ।)

गोल्धाप शरणार्थी ...

सहयोग

आगलागीको खबर पाउने बित्तिकै लु. वि. फे. नेपालका शिविर व्यवस्थापन कर्मचारीहरु घटनास्थलमा पुगे र उद्धारकार्यमा सघाए । कर्मचारीहरु शरणार्थी शिविर नजिकको समुदायले र प्रहरीले गरेको सहयोग र कार्यबाट प्रभावित भए ।

"पहिले पहिले प्रहरीले ज्यादै थोरैमात्र सहयोग पुऱ्याउँथ्यो । तर यसपल्ट भने यस्तो भएन । सके चुनाव आउन लागेकोले हो कि ! संयोगवस्, गृहमन्त्री पनि त्यसबेला जिल्ला भ्रमणमा हुनुहुन्थ्यो," एक जना स्थानीय व्यक्तिले आफ्नो नाम नबताउने शर्तमा उक्त कुरा बताए ।

कारण जे भएपनि शरणार्थीहरुले प्रहरी र अरुबाट प्राप्त बाह्य सहयोगको सर्हाना गरे ।

घटनापछि लु. वि. फे. नेपालले अस्थायी पानी र सरसफाई संरचनाको व्यवस्था गर्ने जिम्मेवारी मुख्य रुपमा लिएको थियो । अरुबेला जस्तै संस्थाले खाद्य र गैरखाद्य सामाग्रीहरु र अरु दातृ निकायसँग उद्धार सामाग्री वितरणको संयोजन गरिरहेको छ ।

लु. वि. फे. नेपालको सहयोगमा एउटा आगलागी समिति प्रत्येक सातवटा शिविरहरुमा खडा गरिएको छ । सो समितिहरुले शिविरभित्र आगलागीबाट जोगिनको लागि अभिमुखीकरण कार्यक्रम चलाउँछन् ।

शरणार्थी बाल मञ्चहरुले "खरानी" नामक नाटक सन् २००७ मा प्रदर्शन गरे । स्थानीय पाथीभारा र कञ्चनजंगा एफ. एम. रेडियोबाट सार्वजनिक महत्वका आगलागी सम्बन्धी सूचना नियमित रुपमा प्रसारण गरिन्छ । इन्द्र तिमिल्सिनाले–जो स्वयं शरणार्थी हुन् र संचार माध्यमलाई परिचालन गर्ने काम गर्छन्–लु. वि. फे. नेपालको "सामयिक" सहयोगलाई धन्यवाद दिनुभयो ।

सिकिएका पाठहरु

कसैको ज्यान नगएको उक्त घटनामा व्यवहारिक कठिनाइहरु आगलागी घटनापछि उप्किएर माथि आयो । खबर गरेको एक घण्टापछि ४ वटा दमकलहरु घटना स्थलमा आइपुगे । छतदेखि हवारहवारती बलेको आगो निभाउन कम्तीमा ५ घण्टा लाग्यो । शरणार्थीहरुले बताए अनुसार दमकलहरु बस्तीभित्र छिर्न सकेनन् ।

यो शरणार्थी शिविर सानो भएतापनि बस्ती भने घना छ । शिविरको भित्री बाटाहरु साँघुरिदै गएका छन् । कारण: यहाँका बासिन्दाहरुले रुखबिरुवा रोपेर, भाँडा माझ्ने ठाउँ बनाएर र तुलसीको मठ खडा गरेर बाटोलाई सानो पारेका छन् ।

ढिलै भएपनि शरणार्थीहरुले महसुस गरेका छन् कि बाटो चौडा र खुला राखियो भने उद्धार कार्य सहज हुन्छ ।

फागुण/चैत हावाहुरीलाग्ने मौसमको शुरुवात हो । डढेलो र आगलागीका घटनाहरु पनि यसै समयमा घट्छन् । आगलागी गोल्धाप शिविरको लागि कुनै नयाँ अनुभव होइन । तर भर्खरै घटेको जस्तो भीषण आगलागी भने यहाँ कहिले भएको थिएन ।

शरणार्थीहरुले दातृ र मानवीय निकायहरुसँग समान्य जीवन शिविरमा बिताउने स्थिति सिर्जना गर्न अनुरोध गरेका छन् ।

"मलाई आशा छ । झुपडीहरु फेरि बनाइने छन् । मलाई अरु केहि चाहिएको छैन । चाँडो भन्दा चाँडो पालको अस्थायी शिविर छोडेर पहिले जस्तै झुपडी बनाएर सर्न मन छ," अठ्सठ्ठी वर्षीया दुर्गादेवी खतीवडा भन्छिन् । शारीरिक रुपले अशक्त छोरीलाई आगो लागेको झुपडीबाट बाहिर निकाल्दा उनको हातमा चोट लागेको थियो ।

अरु धेरै शरणार्थीहरुको विचारलाई सहमती जनाउँदै उनी भन्छिन् सूर्यको किरणबाट चल्ने खाना पकाउने यन्त्र र बाटोको बत्तीको कारण आगो फैलिन मद्दत पुग्यो । "यस विषयमा टिप्पणी गर्न म त्यत्ति पढेलेखेको त छैन । तर म विशेषज्ञहरुलाई अनुरोध गर्न चाहन्छु कि यस्ता उपकरणहरुबाट प्रकोपको बेलामा पर्न सक्ने प्रतिकूल असरहरुबारे सभीक्षा गर्नुहोस् । यसै अनुरुप उपयुक्त पहल गरियोस्," भन्छिन् दुर्गादेवी ।

मध्य पश्चिम र सुदूर-पश्चिम संचार

लु.वि.फे. नेपाल र हातेमालो संचार समूहका संयुक्त रेडियो कार्यक्रमहरु

रेडियो स्टेशन	ठाउँ	कार्यक्रम	दिन	समय
रेडियो बागेश्वरी एफ.एम.	नेपालगञ्ज	किरण: एचआईभी तथा एड्स	बिहिवार	साँझ ७:३०
फूलबारी एफ.एम	टिकापुर	किरण: एचआईभी तथा एड्स	बिहिवार	साँझ ७:३०
बुलबुले एफ.एम.	सुर्खेत	किरण: एचआईभी तथा एड्स	बिहिवार	साँझ ७:३०
रेडियो बागेश्वरी एफ.एम.	नेपालगञ्ज	नागरिक मञ्च	शनिवार	साँझ ७:३०
फूलबारी एफ.एम	टिकापुर	नागरिक मञ्च	शनिवार	साँझ ७:३०
बुलबुले एफ.एम	सुर्खेत	नागरिक मञ्च	शनिवार	साँझ ७:३०
शुक्लाफान्टा एफ.एम.	महेन्द्रनगर	नागरिक मञ्च	शनिवार	साँझ ७:३०

पूर्वी नेपाल शरणार्थी पैरवी रेडियो कार्यक्रम

लु.वि.फे.नेपालको सहयोगमा

रेडियो स्टेशन	ठाउँ	कार्यक्रम	दिन	समय
पाथीभारा एफ.एम.	झापा	शरणार्थी सरोकार	बुधवार-शनिवार	साँझ ७:३०-८:३०

सम्पादक वीणा खरेल

©LWF Nepal

लुथरन विश्व फेडेरेशन नेपाल
चुनदेवी मार्ग-४, महाराजगंज, काठमाडौं
टेलिफोन: ९७७-१-४७२०१५२, ४७२१२७१
पोष्ट बक्स: ३३३०, घर नं. २१७
फ्याक्स: ९७७-१-४७२०२२५
ईमेल : mail@lwf.org.np